

JOSEP ROVIROSA OLIVÉ, secretari general de la Fundació Consell de la Informació de Catalunya,

CERTIFICA: Que en relació a l'expedient de tramitació no ordinària núm. TNO B/2023 els membres del Consell de la Informació de Catalunya van adoptar per unanimitat i en reunió presencial i virtual de data 26 de juny de 2023 el següent acord, segons la documentació de l'expedient:

Expedient núm. TNO B/2023

ASSUMPTE: Escrit de queixa del dia 28 de desembre de 2022 del Sr. M.O. en relació a la falta d'informació en els mitjans sobre la campanya aturemlesguerres.cat, excepte la cobertura d'uns pocs mitjans esmentats en la queixa, que podria vulnerar el Codi Deontològic de la professió.

ANTECEDENTS: La queixa especifica que als criteris del Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya que estima vulnerats, són els següents: 1, 2, 3, 4 i 5 (Annex D) però no indica quin o quins mitjans serien els responsables sinó que parla de "tots" amb unes petites excepcions. Concretament:

Tots els mitjans presents a Catalunya, excepte els qui, almenys, han informat de la campanya aturemlesguerres.cat:

només la Cadena Ser ha fet un reportatge de 6 minuts al A viure que son dos dies. "Aprender a hacer la paz" <https://cadenaser.com/embed/audio/460/1671869363420/>

Vilaweb un breu amb foto <https://www.vilaweb.cat/noticies/accio-sorpresa-contra-querres-barcelona/>

Articles a Catalunya Plural <https://catalunyaplural.cat/ca/una-taca-doli-per-aturar-la-guerra/>
i Catalunya Cristiana: <https://catalunyacristiana.cat/la-campanya-aturem-les-querres-estenen-les-accions-pacifistes-per-tot-catalunya/>

I breus en: El Segre, Diari de Terrassa, El Punt Avui Girona, Bon Dia, Terrassa Digital, Món Terrassa, Malarrassa, Lleida Ràdio,

Amb la queixa presentada i amb posterioritat, el Sr. M.O. envia una sèrie de arxius e emails amb informació que s'ha tingut en compte per a la redacció i aprovació de la present ponència, que han quedat dipositats a l'arxiu del CIC. Són els següents:

- Doc. 1 (DOCUMENT_01_aturemlesguerres.pdf) Presentació d'una queixa on-line sobre transgressió de criteris del Codi Deontològic de la professió periodística
- Doc. 2 (DOCUMENT_02_aturemlesguerres.pdf) Informe. Convocatòries, notes de premsa i publicacions. Campanya Aturemlesguerres.cat
- Doc. 3: (DOCUMENT_03_aturemlesguerres.pdf) Article "El fantasma de Lord Ponsonby: censura, desinformación y propaganda en la guerra de Ucrania" <https://www.camaracivica.com/divulgacion-politica/el-fantasma-de-lord-ponsonby-censura-desinformacion-y-propaganda-en-la-guerra-de-ucrania/>
- Doc. 4: (DOCUMENT_04_aturemlesguerres.pdf) Article mencionat en el Doc 3 "Guía cívica para comprender el conflicto entre Rusia y Ucrania" <https://www.camaracivica.com/divulgacion-politica/guia-civica-para-comprender-el-conflicto-entre-rusia-y-ucrania/>

- Doc. 5 (DOCUMENT_05_aturemlesguerres.pdf) "Posició de la Xina sobre la solució política de la crisi d'Ucraïna"
https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/202302/t20230224_11030713.html

També s'han tingut en compte un comunicat del CIC on es feia referència al treball dels periodistes sobre la guerra però es recordaven els punts del Codi de l'annex D:
<https://fcic.periodistes.cat/2022/03/02/reconeixement-del-treball-dels-periodistes-sobre-la-guerra-a-ucraina/>

I informació del CIC relacionada amb el tema dels mitjans i els refugiats:

<https://fcic.periodistes.cat/2016/04/14/arran-la-crisi-dels-refugiats-el-cic-recorda-el-dret-a-la-intimitat-i-a-la-propia-imatge/>

<https://fcic.periodistes.cat/2016/09/29/el-cic-organitza-el-20-doctubre-la-jornada-media-i-refugiats/>

Finalment, per fer aquesta ponència hem obtingut la col·laboració del Grup d'Estudis del Grup de Treball de Periodisme per la Pau del Col·legi de Periodistes de Catalunya, del que hem format part les persones encarregades d'aquesta ponència. El grup d'Estudis analitza la cobertura mediàtica de la guerra d'Ucraïna, prenent com a referència l'Annex D del Codi Deontològic dels Periodistes Catalans, que també tenim en compte per la ponència. L'objecte de l'estudi són sis mitjans de comunicació de referència a Catalunya, triats en funció de la seva popularitat, el canal de difusió, la seva condició de públics i privats i la llengua emprada: TV3, TL5, La Vanguardia, El Nacional, Catalunya Ràdio i RAC 1. Al ser impossible la revisió de tots els dies de la guerra ni de totes les publicacions o emissions, s'han seleccionat uns dies clau com els del inici i del aniversari, i els de les manifestacions populars i proposta de pau de la Xina, i en el cas de radio i tv, els programes informatius i franges de més audiència.

ALGUNES DADES RELLEVANTS SOBRE PERIODISME I GUERRA D'UCRAÏNA

En primer lloc, és important remarcar que la guerra d'Ucraïna **és una guerra a Europa** que ens ha afectat directament per les decisions dels governs europeus d'enviar material militar i per l'arribada de refugiats o pels vincles tant amb Ucraïna com amb Rússia de part de la població.

En aquest context, i malgrat l'autocrítica que puguem fer sobre part de la cobertura realitzada en aquests mesos, no s'ha de perdre de vista el context, del qual destacarem algunes dades rellevants:

- **L'Assemblea General de l'ONU va condemnar la invasió russa** el passat 2 de març, amb una majoria important a favor dels seus 141 països membres.

- Aquest mateix dia **la Comissió va anunciar que suspendria els drets de retransmissió en EU dels mitjans de comunicació estatals de Rússia RT i Sputnik.**

- El 7 de març, **Rússia fos suspesa del Consell de Drets Humans.** Part d'aquestes vulneracions als drets humans s'han realitzat contra periodistes.

- El 25 de maig de 2022, **la Junta Executiva de la European Broadcasting Union (EBU) va suspendre als seus membres russos.**

- **Crisi a l'Alliance of Independent Press Councils of Europe (AIPCE)** que es va fent cada cop més profunda. La crisi es va iniciar amb la petició del Consell de Premsa d'Ucraïna (del

març de 2022) d'excloure el Consell de Premsa Rus de l'Aliança en considerar que ja no podia respondre independentment de les seves missions. L'Assemblea General anual d'octubre sobre aquest tema no va aconseguir la majoria especial necessària per fer-ho. Per tant, el Consell de Premsa Rus continua a l'Aliança i el Consell de Premsa d'Ucraïna va a decidir marxar i això ha provocat una crisi amb la sortida d'altres consells.

Sobre l'impacte de la guerra en el periodisme, diferents organismes internacionals han mostrat la seva preocupació:

- **Amnistia Internacional** (AI) denunciava l'11 de març de 2022¹ que a Rússia s'estava: bloquejant els mitjans de comunicació independents, que a alguns fins i tot se'ls havia declarat "organitzacions indesitjables" i criminalitzat, el tancament d'emissores de ràdio independents, xarxes socials prohibides (*Facebook* i *Twitter*) i que 150 periodistes havien fugit. El 4 de març de 2022, el Parlament rus va aprovar nova legislació que augmentava les penes per difondre "informació falsa" o "desacreditar" a les forces armades russes amb multes que AI qualifica de "exorbitants" i penes de fins a 15 anys de presó. Durant els següents 3 dies, més de 140 persones van ser detingudes per aquesta nova llei. Les paraules "guerra", "invasió" o "atac" per a definir les accions militars de Rússia i les crides a la "pau" estan prohibits en la pràctica. AI denunciava que des de l'inici de la invasió, a Rússia es va imposar el que denomina com a "censura pròpia de la guerra per a silenciar la dissidència". S'afirma que des del 24 de febrer es va ordenar que s'usessin exclusivament fonts oficials que tinguessin el beneplàcit de l'Estat, baix advertiment de penes greus pel que denominen com a "notícies falses". Per tant, es denunciava la privació a la població russa de l'accés a una informació plural, lliure, imparcial o fidedigna.

- El **Consell d'Europa** ha denunciat que la nova legislació Russa és la més dura contra la llibertat de premsa des del final de la Guerra Freda.

- El 7 de març de 2023 es va publicar l'informe de la la **Platform to Promote the Protection of Journalism and Safety of Journalists**: "War in Europe and the Fight for the Right to Report"². En total: 83 pàgines sobre l'impacte de la guerra en el periodisme a Europa, que compta amb el suport del Consell Europeu i que seria impossible recollir aquí. En total, es parla de 127 periodistes a la presó en tota Europa (Bielorússia inclosa). Són un 60% més que en 2021, per la qual cosa podria deduir-se que es nota en aquestes xifres l'impacte de la guerra d'Ucraïna i que aquesta ha suposat una reculada per a la llibertat de premsa a Europa. Com l'informe afirma des de l'inici: aquesta és una guerra que, en algunes parts d'Europa, és contra el periodisme que compta ja amb 12 periodistes morts i 21 ferits. Hi ha gairebé 7.000 pàgines web que han estat bloquejades tant a Rússia com en els territoris ucraïnesos annexionats, incloent mitjans de comunicació independents i organitzacions pro drets humans. També recull aquest informe que els càrrecs contra periodistes van més enllà dels delictes de premsa, com la sospita de suborn³, frau i extorsió⁴, finançament d'activitats extremistes⁵ o organització terrorista⁶. En la pàgina 7 d'aquest informe s'explica el següent (traducció de l' original en anglès):

Més de 11.000 periodistes han estat acreditats per les autoritats ucraïneses per a informar sobre la invasió de Rússia. Cobrir la guerra ha estat un gran desafiament davant

¹ <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/noticias/noticia/articulo/rusia-la-implacable-represion-del-kremlin-amordaza-el-periodismo-independiente-y-el-movimiento-contra-la-guerra/>

² <https://rm.coe.int/prems-050623-gbr-2519-annual-report-partner-organisations-to-the-safet/1680aace4d>

³ "Azerbaijani Journalist Avaz Zeynalli Remanded in Custody on Bribery Charges", <https://go.coe.int/t70vs>

⁴ "Russian authorities

⁵ "Journalist Andrei Zayakin Charged with Financing Extremist Activity" <https://go.coe.int/2Pj7I>

⁶ "Crimean Tatar Journalist Vilen Temeryanov Detained by Russian Authorities on Terrorism Charges" <https://go.coe.int/IETjC>

els bombardejos indiscriminats, els atacs selectius contra infraestructures de radiodifusió i comunicacions, els freqüents i prolongats talls d'energia, i els intents d'atacar i capturar a periodistes en àrees ocupades per Rússia. Les sales de redacció han sotmès el desplegament dels seus reporters a estrictes protocols de seguretat. Com Ucraïna va decretar la llei marcial i va fer del secret militar una prioritat, a molt pocs corresponsals de guerra se'ls permetia estar en el front. Aquells que ho van fer van haver d'estar particularment alerta donada l'activa hostilitat de les forces russes cap als periodistes.

- La **UNESCO** ofereix dades (17 de maig de 2023) de 12 periodistes assassinats⁷ i danys en 256 llocs culturals i 3246 institucions educatives. En concret, sobre els periodistes, la UNESCO dedica un espai en la seva pàgina web⁸.

Els propis mitjans i agències s'han fet eco dels problemes dels periodistes que han cobert aquesta guerra. Per exemple, **Euronews**⁹ publicava el 23/02/2023 com Riga s'havia convertit en un refugi per als periodistes que abans treballaven a Rússia, després de la invitació del ministre d'Afers exteriors de Letònia als periodistes que treballaven en aquest país, fent referència al centre de mitjans de comunicació que s'ha obert i que des de l'inici de la guerra ha assistit a més de 500 treballadors de mitjans de comunicació d'Ucraïna, Bielorrússia i, sobretot, de Rússia. Segons dades de Euronews:

Deutsche Well, el servicio ruso de la BBC, el Washington Post y otros han abierto oficinas en Letonia. Los principales medios de comunicación de la oposición rusa, como Meduza, Novaya Gazeta, la televisión Current Times y Radio Free Europe/Radio Liberty ahora también tienen su sede en Riga.

S'han publicat també notícies sobre dotacions econòmiques als periodistes ucraïnesos per a garantir que la població tingui accés a la informació¹⁰. En aquesta informació es fa referència al desè aniversari del **Pla d'Acció de l'ONU sobre la Seguretat dels Periodistes i la Qüestió de la Impunitat**¹¹ i a l'esdeveniment celebrat per la Conferència d'Alt Nivell sobre **Seguretat dels periodistes: Protegir els mitjans per a protegir la democràcia**¹² (3-4/11/2022, Viena, Àustria), posant l'accent principalment en les decisions del Consell Executiu de la UNESCO el 16 de març de 2022. En aquest Consell, s'exigeix, per exemple¹³: el pleno respeto de la resolución 2222 (2015) del Consejo de Seguridad de las Naciones Unidas, relativa a la protección de los periodistas, los profesionales de los medios de comunicación y el personal asociado en situaciones de conflicto armado, con el objetivo de combatir la desinformación y promover medios de comunicación libres, independientes e imparciales como una de las bases esenciales de una sociedad democrática, y que, por lo

⁷ <https://www.unesco.org/es/ukraine-war/damages-and-victims>

⁸ <https://www.unesco.org/en/ukraine-war/damages-and-victims#journalists-killed>

⁹ <https://es.euronews.com/2023/02/23/un-ano-de-guerra-en-ucrania-riga-refugio-para-los-periodistas-que-trabajaban-en-rusia>

¹⁰ <https://www.unesco.org/es/articulos/ucrania-la-unesco-lanza-un-nuevo-programa-de-apoyo-periodistas-ucranianos>

¹¹ <https://www.unesco.org/en/communication-information/safety-journalists/un-plan-action#:~:text=It%20includes%20six%20areas%3A%20raising,and%20other%20stakeholders%20to%20%23EndImpunity>

¹² <https://www.bmeia.gv.at/en/european-foreign-policy/human-rights/priorities-of-austrian-human-rights-policy/safety-of-journalists/safety-of-journalists-protecting-media-to-protect-democracy-high-level-conference-vienna-3-4-november-2022/>

¹³ https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380945_spa/PDF/380945spa.pdf.multi

tanto, pueden contribuir a la protección de los civiles, y recalca la necesidad de que los medios de comunicación traten la información de manera objetiva y no discriminatoria; Els **corresponsals espanyols** en la guerra d'Ucraïna van rebre el premi de l'**Associació de Mitjans d'informació (AMI)** per la seva "indispensable labor para que los ciudadanos puedan conocer a través de su testimonio los hechos que tristemente están transformando la historia de Europa". Concretament es va donar aquest reconeixement a 58 periodistes¹⁴ de mitjans o grups com Vocento, Prensa Ibérica, PRISA Media, Grupo Godó, Unidad Editorial, Agencia EFE, La Razón, La Voz de Galicia, Diari ARA, Henneo i El Progreso de Lugo.

REFLEXIÓ SOBRE TRACTAMENT INFORMATIU DELS CONFLICTES

Si bé hi ha cert consens en quin seria la forma ètica de tractament informatiu dels conflictes, recollida en l'Annex D del nostre Codi deontològic, també és cert que resulta complicat traçar límits clars sobre el que seria una cobertura correcta d'un conflicte. Sobretot, en un context com l'actual en el qual la guerra a Ucraïna sembla estar-se interpretant, de manera majoritària almenys en els mitjans, com una "guerra justa" o "guerra ètica" per part d'Ucraïna. D'entrada, es consideri o no vàlida aquesta teoria, el que s'observa és que aquest context interpretatiu, que afecta a tota comunicació que es faci en aquest marc, no s'explicita en cap cas.

Com expliquen Baer i Capizzi en la seva anàlisi: la guerra justa i el pacifisme comparteixen la presumpció que, en les condicions estipulades per la metateoria de la guerra justa, diguem que matar quedaria si no justificat almenys comprès com una espècie de legítima defensa. Si bé hi ha cert consens en aquest tema, no es pot obviar ni silenciar que també hi ha importants veus que posen en dubte aquest consens o aquestes justificacions i diuen que s'ignoren preguntes fonamentals sobre la naturalesa i la funció de l'autoritat política, que haurien de ser tingudes en compte en qualsevol reflexió ètica profunda sobre una guerra.

Més enllà del marc teòric en el que contextualitzem un conflicte, també preocupen habitualment en aquests casos els efectes que té no sols la sobreexposició al dolor i la violència, sinó simplement l'exposició constant a elles. Susan D. Moeller fins i tot posa nom al desinterès que s'acabaria generant per aquesta sobreexposició mediàtica a aquests temes: "Compassion fatigue"¹⁵. No obstant això, tampoc sembla convenient tractar de protegir la població ocultant o silenciant determinats temes perquè això té també uns efectes preocupants tant en la falta de conscienciació de la població com en el tipus de relat que es transmet i, en conseqüència, en la memòria col·lectiva dels fets que es conservarà, com

¹⁴ Los premiados: Luis de Vega, Luis Doncel, Óscar Gutiérrez, María R. Sahuquillo, Cristian Segura, Jacobo García, Antonio Pita, Javier G. Cuesta y Raúl Sánchez Costa, Albert García, Massimiliano Minocri, Alex Onciu, Samuel Sánchez, Jaime Villanueva y Saúl Ruiz Mata (de El País). Fernando Salcines, Iñaki Ortega, Manuel Bruque Jiménez, Sara Gómez Armas, Xavi Fernández García, Claudia Sacrest Martos, María Traspaderne Navarro, Isaac Jiménez Martín, Carles Grau Sivera, Miguel Gutiérrez Gutiérrez, Lourdes Velasco Pla, Guillermo Esteban Estrada Biba, Luis Ángel Reglero, Luis Lidón, Orlando Barria, Borja Sánchez Trillo, Manuel Lorenzo, y Rostyslav Averchuk (de la agencia EFE); Félix Flores, Plàcid García-Planas, María Paz López, Joaquín Luna, Xavier Mas de Xaxás y Gemma Saura (La Vanguardia); Mikel Ayestarán, Mónica García Prieto, Álvaro Ybarra Zavala, Matías Nieto Koenig y Laura López Caro (Vocento); Ricardo Mir de Francia y Marc Marginedas (Prensa Ibérica); Javier Espinosa Robles y Alberto Rojas Blanco (Unidad Editorial); Cristina Mas y Mónica Bernabé (Ara); Alfonso Masoliver (La Razón); Pablo Medina (La Voz de Galicia); Gervasio Sánchez (Heraldo de Aragón) y Marcos Méndez Moreira (El Progreso de Lugo).

¹⁵ Moeller, Susan D.: *Compassion fatigue: How the media sell disease, famine, war and death*. New York: Routledge, 1999.

expliquen Pardo y Morcate¹⁶ sobre la cobertura visual de la recent crisi per la pandèmia de COVID-19.

En el centre del debat hi ha també altres temes apassionants que han anat sorgint en els últims 20-30 anys sobre el poder polític¹⁷ no sols de les notícies sinó també de les pròpies imatges¹⁸, molt menys estudiades que els textos i en les quals en els últims anys estan succeint coses molt interessants encara que no necessàriament bones¹⁹, especialment en els conflictes violents²⁰.

El problema de fons, potser, és que paraules i imatges, per no parlar de pel·lícules, sèries, xarxes socials o videojocs, han anat pujant el to, i amb ell el nostre nivell de tolerància o de mesura de què considerem com un excés o sensacionalisme.

AL·LEGACIONS

No s'han pogut sol·licitar atès que en la queixa no s'esmenta cap mitjà en concret. El fet de que no s'hagin pogut demanar, ha impedit obtenir dels mitjans les reflexions pròpies sobre el que s'ha fet, com s'ha fet i per què. Per tant, no sabem les raons ni motivacions del mitjans ni dels periodistes en qüestions fonamentals per aquesta ponència com: si hi ha hagut la possibilitat de donar veu a mes fonts, si hi ha hagut o no censura o autocensura, entre d'altres. Així mateix, tampoc hem pogut comprovar fins a quin punt els periodistes i mitjans coneixen l' Annex D del codi deontològic.

PONÈNCIA

A partir de la documentació revisada i d'una primera lectura i visionat de mitjans (que com ja s'ha dit no ha pogut ser exhaustiva) arribem a la conclusió de que els mitjans han fet un gran esforç per la cobertura de la guerra amb un resultat irregular. Per una banda, hi ha aspectes molt ben tractats per alguns mitjans. Però hi ha alguns aspectes de les Recomanacions de Annex D que es van incorporar al Codi sobre el tractament de conflictes bèl·lics o armats (<https://www.periodistes.cat/codi-deontologic#annex-d>) que sovint s'han vulnerat.

Com a positiu de la cobertura, destaquem l'empatia amb les víctimes ucraïneses de la guerra que s'observa tant envers les víctimes directes dels atacs com envers els refugiats. Així mateix, s'ha fet un gran esforç per mostrar els efectes econòmics i energètics de la guerra en els ciutadans europeus. En canvi, no hi ha hagut la mateixa cobertura de les víctimes en el bàndol rus (encara que tenint en compte les limitacions d'accés a elles podem entendre que pot ser no ha sigut possible).

També veiem que els mitjans han fet un gran esforç per mostrar els horrors i les tragèdies de la guerra. Malgrat això no s'han observat als mitjans el mateix esforç per cobrir alternatives al conflicte que no siguin bèl·liques: els moviments i propostes de pau, o respostes alternatives a la guerra.

¹⁶ Pardo, Rebeca, y Montse Morcate: «Photojournalism and Covid-19: Representation and Invisibility During the First Confinement in Spain». *Profesional De La información* 31 (2), 2022. <https://doi.org/10.3145/epi.2022.mar.01>.

¹⁷ Azoulay, Ariella: *The civil contract of photography*. New York: Zone Books, 2008.

¹⁸ Linfield, Susie: *The cruel radiance: Photography and political violence*. The University of Chicago Press, 2010.

¹⁹ Pardo, Rebeca y Morcate, Montse: Muerte y espectáculo: las imágenes de la guerra de Ucrania. *The Conversation*, 12/04/2022. <https://theconversation.com/muerte-y-espectaculo-las-imagenes-de-la-guerra-de-ucrania-180811>

²⁰ Butler, Judith. "Torture and the ethics of photography". *Environment and planning D: Society and space*, v. 25, n. 6, 2007, pp. 951-966

Cal remarcar aquí el paper dels mitjans locals, o els que tenen seccions o mirades més locals, que han donat més espai i veu a les protestes contra la guerra i als moviments de pau que han tingut lloc als seus territoris.

Les 5 recomanacions de l'Annex que apareixen a la denúncia són: 1, 2, 3, 4 i 5.

01. Donar veu a tots els actors i promoure la comprensió entre les parts implicades. Afavorir el diàleg.

Es dona veu a tots els actors en el conflicte, però es dona molt més espai i temps a Zelenski, la UE i la OTAN que no pas a Putin i la Xina, per exemple. A més, es qüestionen les paraules o intencions d'aquests més del que succeeix amb Zelenski o els polítics occidentals.

Habitualment, falten les veus de la pau, els grups que promouen la pau o que qüestionen la guerra. Inclús els dies en que hi ha manifestacions per la pau, la cobertura mediàtica d'aquest esdeveniments en els mitjans és escassa, en alguns mitjans casi inexistent i només excepcionalment es dona veu als manifestants pacifistes. Com ja s'ha dit abans, en aquest punt s'ha de fer l'excepció dels mitjans locals, o amb interessos locals, que sí que ho han fet.

A Europa aquesta guerra s'ha plantejat com a ètica o justa perquè "hi ha un agressor i un agredit al mateix temps que es defensen els valors i principis europeus". En aquest context es més fàcil donar veu a un dels "nostres", considerant Ucraïna com a país europeu. Rússia es vist com l'enemic, i no es menciona com a europeu, ni gairebé mai les seves motivacions. Com s'explica al Annex D, això complica la comprensió de les raons que pugui tenir l'altre, es tanca la porta al diàleg i es bloqueja la desescalada del conflicte.

02. No deshumanitzar cap part; cal parlar de les víctimes i també dels victimaris.

Com s'ha explicat en la recomanació anterior, el problema de base per a la neutralitat i la cobertura ètica de la guerra és la simpatia o empatia que hi ha envers una de les parts del conflicte: Ucraïna. A això hem de sumar, una altra vegada, el context de guerra ètica o guerra justa en el qual habitualment s'emmarca el conflicte des de l'inici motivat per la invasió de Rússia. Malgrat això, com ens recorda l'Annex:

Tots els actors són humans, amb independència del fet que les seves accions puguin ser criminals, i a tots els bàndols hi ha víctimes, dels febles i dels forts. També entre els uns i els altres hi pot haver victimaris. Recordar la condició humana de totes les persones fa més difícil les actuacions cruels d'uns i altres i la seva justificació contribueix a reduir el sofriment i a mostrar com d'inhumana és la guerra.

S'ha humanitzat molt els ucraïnesos o en general els ucraïnesos residents aquí en tots els mitjans, fins i tot en programes musicals en els quals se'ls han dedicat interpretacions. Només alguns mitjans han donat veu als testimonis de russos que han hagut de fugir del seu país. S'ha de tenir en compte, per altra banda, que quasi tots els russos que es mostren o donen la seva opinió als mitjans són contraris a Putin. Com no tenim al·legacions dels mitjans, no podem valorar les dificultats que han tingut els periodistes per accedir tant a veus contraries a Zelenski dins d' Ucraïna com a les de russos en el seu país degut a les ja esmentades condicions de treball complicades per la censura o control rigorós dels periodistes per part de Rússia, Ucraïna i el tancament de fonts russes per part de la UE.

En altres conflictes, quan els periodistes no feien bé el seu treball sorgien les veus que els acusaven de no ser imparcials. No obstant això, per tot el comentat anteriorment, en aquest conflicte sembla que l'empatia amb els ucraïnesos estigui al darrere de que els/les

periodistes no mostrin habitualment l'escepticisme necessari i no posen en qüestió les fonts informatives, imatges, declaracions etc. que reben.

No obstant això, la deshumanització dels russos, esta molt present en la cobertura i no solament en els nostres mitjans. La CNN en Español analitza, per exemple, aquest biaix internacional en aquest vídeo²¹ "[Periodistas analizan el sesgo de la cobertura periodística sobre la guerra en Ucrania](#)".

D'altra banda, un altre principi ètic oblidat és el que inclou la Convenció de Ginebra quan prohibeix entrevistar presoners de guerra. En aquest cas, també s'han entrevistat soldats russos detinguts, en general nois joves als que se'ls veu totalment indefensos en la seva por i desesperació.

03. Evitar el llenguatge de les parts combatents i dels seus aliats. Exposar els enganys de qualsevol d'aquestes.

Aquesta guerra ens planteja un primer problema amb aquesta recomanació si considerem que el nostre país es un aliat que envia armes i ajuts a una de les parts combatents: Ucraïna. Per tant, ens preguntem com es pot evitar el llenguatge dels aliats als mitjans quan Espanya es part implicada. Es innegable que hi ha una empatia per part de mitjans i periodistes occidentals envers una de les parts. Com a conseqüència, el llenguatge que s'utilitza es més proper a Ucraïna que a Rússia, que ha prohibit inclús la utilització de paraules com a "guerra" o "invasió". Al mitjans occidentals han informat d'aquesta prohibició però l'han ignorat. En canvi, el llenguatge de la propaganda ucraïnesa i de l'OTAN, basat en la seva visió de la guerra, està present com hem dit: "hi ha un agressor, Rússia, i una víctima, Ucraïna i el que està en joc son els principis i valors europeus"; "Occident protegeix Ucraïna"²².

Explica l'annex D que: "Els actors també batallen en el camp de la informació, per a ells es tracta de fer propaganda". Poques vegades això ha estat tan cert com en aquesta guerra. En el moment en que va esclatar, els mitjans tenien clar que era també una guerra de la informació i aquesta idea s'ha anat diluint amb el temps. Els mitjans de comunicació catalans/ espanyols, tot i la intensa campanya d'imatge que envolta el president ucraïnès i l'abundant propaganda que fa arribar a Occident, mai no la qüestionen, i en canvi, si la de Rússia.

S'han destacat especialment les habilitats de comunicació de Zelenski, actor abans que president. Zelenski va arribar a demanar en un discurs que s'utilitzessin les xarxes per a intentar parar la guerra, molt conscient de la importància de la comunicació i la propaganda de guerra. Antoni Gutiérrez-Rubí parla de la importància de "las videoselfis, el *streaming* permanent y la humanització transmedia" per a l'altra guerra que Zelenski manté a les xarxes socials²³.

Aquesta guerra ha estat qualificada com la primera guerra de Tiktok, que molts joves han seguit a través de Instagram i de Tik Tok. Hem comprovat que els continguts que els mitjans seleccionen per a les xarxes socials pot redimensionar la importància de la guerra en dies concrets per invisibilitzar-la o per donar-li un protagonisme que pot ser no te en el format original. Per altre banda, en el cas de alguns mitjans directament es fan uns vídeos molt curts d'opinió sobre la guerra que es impossible que recullin el que diu el mitjà en el seu

²¹ <https://www.youtube.com/watch?v=xyZg8Xqo45k&t=187s>

²² Beatriz Navarro. *La Vanguardia* 16/05/2023. Pàgina 5

²³ Gutiérrez-Rubí, Antonio: "La otra guerra de Zelenski se libra en las redes sociales", 18/03/2023. <https://www.gutierrez-rubi.es/2022/03/18/la-otra-guerra-de-zelenski-se-libra-en-las-redes-sociales/>

format original i que utilitza un llenguatge diferent. S'hauria de reflexionar sobre l'impacte que això té sobre el públic més jove que pot ser només s'informa per xarxes.

04. Mostrar els grups que en la base treballen per la pau, no només els dirigents. En particular, els esforços de la societat civil, que atén les víctimes físicament, materialment i emocionalment.

Aquesta es la recomanació més relacionada amb la queixa rebuda i més clarament vulnerada en un aspecte. Podríem dir que no hem trobat un mitjà que respecti la primera part d'aquesta recomanació constantment, en el dia a dia, més enllà de la informació sobre una manifestació o una iniciativa per a la pau en concret. En canvi, sí que hem observat molt d'esforç en la cobertura de l'ajut de ciutadans del nostre país a refugiats ucraïnesos, que seria la segona part de la recomanació.

També s'ha de deixar clar que es cobreixen les iniciatives de pau d'entitats com les Nacions Unides o la Comissió Europea, o bé de països com la Xina, millor o pitjor. Ara be, degut a que els mitjans de comunicació tradicionals del nostre país, com fan la majoria dels europeus i nord-americans, se situen en el bàndol de la Unió Europea i l'OTAN contra Rússia, els plans de pau que s'han presentat fins ara no són valorats i analitzats "per se". Se n'ha informat sempre des de la mirada d'aquest bàndol. El mateix pla de pau de la Xina és desacreditat i pràcticament desestimat pels mitjans occidentals, darrera del rebuig de l'OTAN i l'UE.

D'altra banda, considerem que quan les iniciatives són de grups de la societat civil que organitzen manifestacions, vagues o un altre tipus d'iniciatives, reben molt poca atenció mediàtica (o cap) tal i com es denuncia a la queixa rebuda. Concretament, en la queixa es diu:

Tots els mitjans presents a Catalunya, excepte els qui, almenys, han informat de la campanya aturemlesguerres.cat: només la Cadena Ser ha fet un reportatge de 6 minuts a A viure que son dos dias. "Aprender a hacer la paz"
<https://cadenaser.com/embed/audio/460/1671869363420/>

Vilaweb un breu amb foto: <https://www.vilaweb.cat/noticies/accio-sorpresa-contra-guerres-barcelona/>

Articles a Catalunya Plural: <https://catalunyaplural.cat/ca/una-taca-doli-per-aturar-la-guerra/>
i Catalunya Cristiana: <https://catalunyacristiana.cat/la-campanya-aturem-les-guerres-estenes-accions-pacifistes-per-tot-catalunya/>

I breus en: El Segre, Diari de Terrassa, El Punt Avui Girona, Bon Dia, Terrassa Digital, Món Terrassa, Malarrassa, Lleida Ràdio.

En l'Annex D es recorda donar cobertura als esforços de la societat civil que atén les víctimes físicament, materialment i emocionalment. Si bé, com hem dit, hi ha dies en els que s'ha fet, sobre tot els dies de la arribada massiva de refugiats, en general el focus d'atenció dels mitjans està posat sobre els polítics. Per tant, es vulnera amb freqüència en tots els mitjans analitzats aquesta recomanació, sobre tot quan diu:

No reduir l'abast del focus informatiu a les elits, sinó obrir-lo als grups de base augmenta la pressió sobre els líders per trobar camins reals cap a acords amb el contrari.

S'ha de fer una menció especial, una vegada més, als mitjans locals o amb visió més local, que sí han fet una millor cobertura en aquest sentit.

Concretament, els mitjans generalistes i que no son locals, ignoren completament les accions de la "Plataforma Aturem les guerres" que des del mes de novembre passat, s'han estès per una quinzena de ciutats i pobles de tot Catalunya. Cada setmana mobilitzen desenes de persones contra la guerra d'Ucraïna i contra totes les guerres però no n'hem trobat un ressò als mitjans generalistes. Menció especial mereix el cas de TV3, que sí ho fa

però per fer-ne befa al programa “Està Passant” on se’n riuen dels manifestants pacifistes d’Oliana.

05. Explorar els conflictes en la seva complexitat i tractar la violència i els seus efectes tan visibles com invisibles, però també ocupar-se de les causes diverses que els han generat.

En les informacions analitzades hem observat diferències importants en les cobertures dels mitjans que han fet l’esforç (o l’han pogut assumir econòmicament) de tenir periodistes en el terreny i de comptar amb especialistes.

Aquesta guerra es molt complexa. No es tracta només de russos contra ucraïneses sinó també dels altres interessos polítics, econòmics i estratègics d’altres actors internacionals com ara: Estats Units, l’OTAN o la Xina. Aquesta es una dificultat afegida per a la seva cobertura en un país que també forma part de la equació. Com explica l’annex:

Els conflictes rarament es limiten a enfrontaments bilaterals. Hi sol haver més actors i tots solen ser complexos. A més, a cada costat pot haver-hi grups propers a sectors similar dels altres contendents -per raons materials, morals, sentimentals, etc.-. Veure les afinitats per ajudar els processos de pau.

Hem trobat alguns mitjans que han intentat explicar el conflicte en la seva complexitat però, en general, no es parla en profunditat de les causes del conflicte, dels seus orígens i antecedents històrics. Tampoc de la seva evolució en els últims anys, que faria entendre a la gent d’on ve el problema i com es pot resoldre.

Tampoc es parla habitualment dels perills i les conseqüències que pot tenir per a la pau mundial el manteniment d’una guerra com aquesta al si d’Europa.

Si sobre tot s’informa de la violència que només es respon amb violència, si quasi no es recullen tots els temes que han portat al conflicte, i no s’exploren els intents de negociació o d’iniciatives de pau, es pot donar la sensació de que no hi ha cap alternativa ni solució que no sigui bèl·lica.

CONCLUSIÓ:

Volem deixar clar que no és possible analitzar tots els mitjans ni tots els missatges emesos des de l’inici de la guerra, per la qual cosa s’ha intentat analitzar una mostra representativa de mitjans però les generalitzacions que es fan en aquesta ponència no pretenen acusar a ningú sinó ajudar a posar sobre la taula una reflexió de fons sobre com estem comunicant i informant sobre la guerra.

Per altra banda, amb la experiència del treball del grup d’estudis (format per periodistes professionals i acadèmics) amb el que hem col·laborat per a aquesta ponència, sembla pertinent destacar que a pesar de la claredat del Annex D en les seves recomanacions, sorgeixen molts dubtes a l’hora de l’aplicació dels seus conceptes per exemple els de “llenguatge de les parts”, “sensacionalisme” o “bel·licisme”. Falta més formació i, sobre tot, més reflexió i anàlisi del tema.

Finalment, som conscients de que hi ha hagut dificultats, censures i autocensures a l’hora de cobrir aquesta guerra que compliquen la feina dels periodistes i que poden estar al darrera de les mancances trobades. Per això considerem que hagués sigut important tenir les al·legacions dels mitjans a l’hora de redactar aquesta ponència. Donada la generalització excepcional de la queixa rebuda això no ha sigut possible.

De conformitat amb la ponència, el Consell de la Informació de Catalunya adopta el següent

ACORD:

Analtzada la queixa presentada, comprovem que, a pesar dels esforços dels mitjans i de que hi ha hagut treballs molt ben fets, en la cobertura de la guerra de Ucraïna hi ha hagut vulneracions de totes les recomanacions esmentades en la queixa rebuda ja sigui en algun moment o altre. Entenem que la feina feta per la professió periodística, com en qualsevol conflicte, es pot millorar. Per tant, des del Consell de la Informació de Catalunya es fa una crida als professionals del Periodisme a reflexionar sobre el tractament ètic que es fa de la guerra de Ucraïna. Animem també a conèixer millor el Codi Deontològic de la professió periodística de Catalunya per informar més èticament de la guerra i donar-li una cobertura que tingui més en compte les recomanacions del Annex D.

En el cas de la Guerra de Ucraïna es demana un esforç major per complir les recomanacions de l'Annex D: donar veu a tots els actors i promoure la comprensió entre les parts implicades; per no deshumanitzar cap part del conflicte; per evitar el llenguatge de les part combatents i dels seus aliats; per mostrar els grups que en la base treballen per la pau, no només els dirigents; per explorar el conflicte en la seva complexitat i tractar la violència i els seus efectes tan visibles com invisibles, però també ocupar-se de les causes que els han generat; per evitar el sensacionalisme i també impedir l'emissió sense control de missatges en línia que siguin bel·licistes, xenòfobs, racistes i sexistes; per aprofitar les similituds entre els conflictes perquè les experiències constructives ajudin els que encara no han trobat un camí de resolució; i per esmentar sempre les fonts de la informació i en el cas d'informacions fetes sota censura o imposicions, fer-ho saber als receptors.

Recordem que la base de la feina periodística és entendre el conflicte i fer que la gent l'entengui i això només ho aconseguirem a força d'escoltar totes les parts i els seus motius. Per això els/ les professionals han de tenir una visió clara i crítica de cada conflicte i no poden servir a una de les parts.

També animem a la professió periodística a mostrar un major compromís amb la pau. Hauria de ser un principi implícit del periodisme doncs forma part del compromís amb la ciutadania. El periodisme només pot ser bel·ligerant amb la veritat.

El periodisme ha d'aconseguir que l'opinió pública estigui informada del que passa i per què passa, però entenem que en la cobertura de la guerra d'Ucraïna, els periodistes europeus estan sotmesos a unes pressions ètiques sense precedents. Les emocions de la ciutadania davant les víctimes, les posicions i els interessos estratègics dels diferents governs i empreses periodístiques, així com les sensibilitats culturals i nacionals de la gent xoquen sovint amb les responsabilitats i principis tradicionals del periodisme.

El problema de la guerra d'Ucraïna és que ha destruït molts principis, el primer el del dret a la vida, però també fa tremolar els principis i valors del periodisme en la zona en la que sempre ens hem enorgullit de defensar-los. Per això, com fan altres institucions com la nostra en diferents llocs, animem a la professió a buscar la veritat i informar-ne, esforçar-se perquè la informació provoqui el menor dany possible, actuar amb independència i ser capaços de donar comptes a la ciutadania de la feina feta.

A més, recordem les limitacions pròpies que han patit els periodistes per les censures i prohibicions d'aquesta guerra. I, sobre tot, dir que hi ha periodistes que posen cada dia en risc la seva vida per informar-nos. Un recordatori molt especial per als companys que han mort o han estat ferits en el seu esforç per fer la millor cobertura.

Finalment, considerem que tota queixa hauria de incloure amb exactitud els mitjans i peces que son objecte de reclamació perquè es humanament impossible poder revisar tota la informació i es una mancança important no poder demanar les al·legacions als mitjans i periodistes per comptar també amb la seva resposta.

I per que així consti s'estén la present certificació, amb el vistiplau del president, a Barcelona en data 26 de juny de 2023. Certifico.

Vistiplau
Josep Carles Rius
President

Josep Rovirosa
Secretari General